

Predgovor

Korupcija je riječ koja se često čuje u vezi s javnim životom u naše vrijeme. I doista, već smo se poprilično navikli na sintagmu “mito i korupcija”, koju smo možda i prihvatili kao neizbježno zlo današnjice. Međutim, korijeni toga zla sežu daleko u prošlost, sve do vremena prvih civilizacija kada se “dar” za uslugu (= mito) često nije doživljavao kao zlo, nego kao zalog u prešutnom ugovoru o uzajamnosti, *do ut des*, koji se nije smio kršiti. Na “dar” se moralo konkretno odgovoriti, no u pozadini svega postojala je i opća zamisao o suradnji ili suučesništvu, izražena u posloviци *manus manum lavat*, “ruka ruku miје”, koju je prvi put zapisao, i to s podsmijehom, Petronije Arbiter u svom *Satirikonu*. Proces određivanja korupcije kao zla zacijelo je uznapredovao od vremena prvih civilizacija do rimske države, ili dosl. “javne stvari” (*res publica*), ali se ni tada još nije oblikovao jasan postulat da javni dužnosnici moraju staviti opće interese zajednice ispred svojih privatnih interesa. Općenito, moglo bi se reći da je problem povijesnog razvitka korupcije vezan za evoluciju razlikovanja sfere javnih (ili općih) interesa od sfere privatnih interesa, i za utvrđivanje legitimnoga mjesta djelovanja zakona o međuljudskoj uzajamnosti.

U knjizi koja se sada nalazi pred čitateljem u hrvatskom prijevodu, talijanski autor Carlo Alberto Brioschi sažima opću povijest korupcije, iznoseći mnoštvo primjera iz različitih epoha, koje najčešće ilustrira izvrsno odabranim citatima. Na taj način Brioschi prati povijest korupcije od Drevnoga istoka, preko antičke Grčke i Rima i Europe od srednjega vijeka do Reformacije te zatim u glavnim zemljama Zapada do velikih skandala iz ne-

давне prošlosti. Pritom autor ne iznosi samo faktografske primjere zlodjela ili nemorala, nego se osvrće i na psihologiju koja dovodi do sklonosti prema korupciji u opisanim društvenokulturnim kontekstima. Razumljivo, njegov je fokus na događaje u Italiji, u kojoj je akcija “Čistih ruka” početkom devedesetih godina dovela do smjene čitave “političke klase” zemlje. I premda su u kasnijim komentarima i ispitivanjima javnog mnijenja Talijani ocijenili da je ta akcija tek okrnula površinu korupcijskog fenomena, ipak je provocirala upadljive promjene, upravo zato što se korupcija doista shvatila kao ozbiljan problem.

Međutim, nakon što pročita Brioschijevu povijest, čitatelj će se možda zapitati: Pa dobro, ali zašto bi korupcija uopće bila problem, ako je postojala otkada postoje države, vlasti i poslovni i privatni interesi? Ili točnije, ima li uopće smisla boriti se protiv te pojave, ako iz povijesti proizlazi da je korupcijsko ponašanje ljudima prirodeno? Na ta pitanja Brioschi ne nudi jednostavne odgovore, iako je jasno da mu je problem morala u javnom životu bitan, i da mu je suzbijanje korupcije vrlo važno za razvitak zemlje i društva. Stvar se zapravo može usporediti s kriminalom u općem smislu – nažalost, vjerojatno će uvijek biti i ubojstava i krađa i drugih oblika zločina, ali ne pokušati ih suzbiti, značilo bi dopustiti raspad društva. I korupcija, kad je pravno definirana, postaje pojavnim oblikom kriminala. I upravo je to definiranje ključno, jer određuje ne samo koji se postupak krivično goni (i kako se goni), nego – ukoliko uzima u obzir i sociokulturni sklop društva koji održava ili generira korupcijsko ponašanje – na kraju krajeva educira i ljude protiv korupcije.

Pogovor, odnosno završno poglavlje u hrvatskom izdanju Brioschijeve *Kratke povijesti korupcije* napisao je Emil Heršak, sociolog, kulturni antropolog i povjesničar. U tom poglavlju skicirana je povijest korupcije u hrvatskim zemljama.

Đuro Njavro